

nilo in spoštovalo; spisal je več učenih bukev. Vendar vse to pa ne prekosi njegovih zaslug za izobraženje in omiko ljudstva. Obiskoval je sam slovečo realno šolo v Berolinu in spoznal njeno uredbo; poslal je dva učitelja, namenjena za šole v Saganu, na 11. mescev v Berlin, da bi se bila pričela vednosti in metodike.

Njegovo iskreno prizadevanje zbudilo je pozornost vlade. Opat Felbiger podal je kraljevi vladi osnovo za izboljšanje katoliških šol. Bile so ustanovljene izobrazisče za prihodnje učitelje; njihove vodja in učenike je Felbiger sam iskočil. L. 1765. prišel je kraljevi ukaz zadevajoč osnovo rimsko katoliških v Silezii, in tako je bil navod, ktereга je opat Felbiger po svojih dveh učenikih iz berolinske realke dobil, po kraljevem ukazu vpeljan po vseh katoliških šolah, in Felbiger je bil neutrudljivo delaven; spisoval je bukve po novi metodi; pomankljivo je izboljševal in popravljal; skušal je ljudsko muenje za nove šole si pridobiti. Zavaljo tega ga je tudi povsod vse čislalo; čedalje bolj so se razširjali njegovi spisi in natiskovali so njegove bukve tudi po drugih krajih. Tudi v Avstrii, kjer jim je bilo dvakrat zanimivo, kar se je godilo v Silezii, gledali so tako rekoč z nevošljivim očesom v Sagan in na pre naredbe tamkaj vpeljane; šolski možje pridobivali so si njegove šolske spise; učitelji iz Avstrije popotvali so k Felbigerju, da bi sami vidili njegovo metodo, ter se sami o nji pričali.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Prestopimo se tedaj nekoliko naprej!

VIII.

Krepki in nepravilni časovniki v sedanjem času in v velivnem naklonu.

Tudi v tem poglavju slovensčina nemsčini na kviško pomaga. Opomnimo, da so krepki časovniki, v stari slovnici imenovani razredni (unregelmässige Zeitwörter); tukaj jih imenujemo krepke in nepravilne.

Oziraje se na slovensčino, se nam važno zdi, da tukaj omenimo nepravilnih, prav za prav, nepopolnih časovnikov.

V slovenskem in v nemškem povedó ti časovniki nepopolno djanje; tedaj zahtevajo drugega časovnika v nedoločivnem naklonu.

Razložiti je tukaj pomen besedi: *morem, moram*. *Morem* (zamorem), kar mi je mogoče storiti, doversiti, spolniti. *Morem* brati, ker sem se učil; *morem* lepi svet ogledovati, ker imam zdrave oči. Človek *more* grešiti, ker ima prosto voljo.

Moram jesti; sicer bi živeti ne mogel. Kamen *mora* na tla pasti, ker je težji od zraka. Hlapec *mora* delati; gospodar bi ga sicer v službi ne imel . . .

Kaj pomeni slovenski pregovor: „Mladi *more*, star pa *mora* umreti?“

To je toliko potrebnejše otrokom v mnogo zgledih pokazati, ker ljudska govorica ne loči tega.

Od vaj nemšk o-slovenskih naj povemo memogrede, da imajo svoje pravila pri čerkah a, b, c poprejšne strani, in zgledi jih prav primerno počitujejo. Ravno to se *more* reči od slovensko-nemških vaj.

IX.

Pretekli in polpretekli čas.

Nadjamo se, da vsak učenik vé, kako ima pojasnovati otrokom pomen preteklega (prešlega, minulega) časa; tedaj nočemo vode v Savo nositi, obrnemo se torej k oblikam prešlega časa.

Pred vsem je treba povedati pomen časovnikov *haben* in *sein*, kaj da namreč pomenjata sama za se.

Haben pomenja, da ima kdo ali kaj kakšno reč v posesti, p.: oče imajo, kaj? hišo, polje, kmet ima? rokodelec ima? Bogatin ima? berač ima? zadolženi kmet ima?

Po nemški se to pravi *haben*.

Ti zgledi naj se izdelujejo po nemški.

Biti pomenja stanovanje, bivanje v kakšnem kraju, položaji i. t. d.

Časovnika *haben* in *sein* pomagata pa tudi drugim časovnikom narejati prešli čas, zato se tudi imenujeta pomagavna časovnika.

Govori se tudi tukaj od polpreteklega (prav za prav nezloženega prešlega) časa. Ker se v nemškem tolikokrat rabi,

ne kaže tedaj, da bi se odlašal noter do tistega časa, ko pride nauk od zloženih stavkov; sicer se pa tudi rabi v golih stavkih.

Obraze za pregibanje časovnikov haben in sein naj si otroci dobro v glavo vtisnejo.

Vaje nemško - slovenske

to v mnogih zgledih počitujejo.

Opombe razložno in kar se dá kratko, pa vendar bistveno povedó izraževanje preteklega časa v nemškem.

Za slovenske časovnike naj pa prideva učenik vodila, dokazovaje, kako se v slovenskem nareja priložaj prešlega časa, pripovedovaje učencem, kateri da je pomagavni časovnik v slovenski in opominovaje jih na to, kar so slišali od časovnikov haben in sein. Naši slovenski otroci kratkomisleči kakor pred otroci predstavljajo iz slovenskega pomagavni časovnik prav radi z *ich bin*, p.: sem kupil = *ich bin kaufen*. Kadar pa se jim to dopové, potem se pa zopet bojé, *sein* kedaj rabiti. Večkrat si sliši napčno: *ich habe gegangen*. Sem v Komendi doma = *Ich habe Laibach geboren in dr. Haben in sein* sicer tudi marsikteri s preklano suknjo napak rabi, prav dostikrat se sliši: *Ich bin sieben Stunden geschlafen*. Po nepravilni rabi časovnika *haben in sein* in pa po napčnem besednem redu prodá se Slovenec naj ložeje.

Tukaj ne pomagajo tolikanj vodila, kakor pogostne vaje v pisanji in govorjenji. Zategadel se pa tudi stara šola ni toliko pregrešila, da je slovenskim otrokom nekdaž zapovedovala, da naj nemški med sabo in z učenikom govoré. Kje se bo neki sin kmečkih staršev nemški naučil, ako ne v šoli? kdo mu bo neki pomote v nemškem jeziku popravljaj, ako ne učenik njegov? Otroci se pa sami iz sebe neradi ptujega jezika učé; zavoljo tega je pa tudi marsikteri dijak tolikanj vnet za domač jezik, ker se mu sitno zdi ptujega se učiti.*) Dobro se spominjam, kolikokrat nam je gospod profesor v IV. razredu latinskih šol priporočal, da naj beremo latinske klasikarje; „zakaj to je edini pripomoček, ako se hočete latinskega jezika naučiti“, je djaj spoštovani gospod. Ali smo pa to storili? Ali bodo govorili učenci glavnih šol med sabo in z učenikom po nemški, če jim bo le na prosto voljo dano! Zeló, zeló pa je vendar po-

*) Pa brez zamere, vsaka reč ima dve strani, in resnica ostane le resnica, ako —!

trebno, da nemški znajo, sicer ne zato, kakor da bi bila nemščina edini ključ do omike, ampak zato, kakor smo v začetku rekli: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“, in ker moramo okolisčine tako gledati, kakoršne so, — pa ne, kakoršnih si vošimo. —

(Dalje pril.)

Pomenki

o

slovenskem pisanju.

XXVII.

U. „Neegega dne“, „tega mesca“ — je rodivni, „neki dan“, „to jesen“ pa toživni; ali se brez razločka lahko zaznamva čas zdaj s tem zdaj z unim sklonom?

T. Beri v slovnici l. 1854!

U. Na vprašanje kedaj? kdaj? odgovarja Slovence: *a)* večidel z rodivnikom, p. Leta 1853; *e*nega dné. *b)* s toživnikom, p. Peti dan po smerti očeta se nam je ta nesreča prigodila. *c)* z mestnikom, p. Končal je svoje mlado življenje v petnajstem letu.

T. Na vprašanje kdaj ali koliko časa se rabi lahko rodivni; vendar se mi toživni zdi nekako bolj domač in navaden. Nikoli še nisem slišal reči: „te noči, svojega živega dne ali svojih živih dni“.. ampak le: „to noč, svoj živi dan, svoje žive dni“ itd.

U. Ali se toživni vselej sme rabiti?

T. Kadar ima ime kak prilog pred seboj, sicer se ne more djati — (celo noč nisem spal; tisti čas je govoril; prihodnjo sredo je praznik; štiri leta nam je služil); kadar pa pred imenom ni nobenega priloga ali določila, je treba drugih predlogov (*p. o, ob, v.*)

U. O predlogih *o* in *ob* sva že nekaj govorila (*o* božiču, *o* veliki noči; *ob* dveh, *ob* treh; *ob* petkih in sabotah, itd.); *v* se rabi pred dnevi v tednu (*v* torek, *v* sredo) itd.

T. Tudi je v navadi s skazavnim ali mestnim v pomenu innerhalb, binnen: v dveh tednih, v treh letih se bo to doveršilo... Sploh se mi vidi, da toživni bolj na tanko in določno zaznamva čas ali dobo.

U. Ker se s tem vjema danes, ki se le tako različno